

Ньургуйаана МАРКОВА: "Олонгхону арийар олус умсугутуулаах"

Атааннаах-мен-уеннээх Аан Ийэ дойдуга Урдук Айылар кэрэни кэрэхсэн, дьобгн-о-сэргэсэ сырдыгынан сыдыаайдын дьэн кыыс о'ону ыппыттар...

Олонхо тыйаатырын артыыа Ньургуйаана Маркова айар улэсэ уктэниитин, эдэр кийи олоххо керуулэрин туьунан аа'ааччыларга сэйэргиир.

Айар куттаах дьэз кэргэн

— Ньургуйаана, саха кийитин сиэринэн кимтэн кийиннээххин, хантан хааннааххын кэпсизэн" буолаарай...

— Мин 1990 сыллаахха, ыам ыйын 4 кунугэр Мэнгэ Ханалас Таббатыгар 6 оболоох Марковтар дьэз кэргэттэригэр кун сириин кербутум. Эдьийдээхпин уонна сурустардаахпын. Саамай кырабыт быйыл оскуоланы бутэрэн устудьуон аатын суктэ. Терепуттэриим — тыа улэбит дьоно. Хомойох ыын, алабыт суох буолбута.

2008 сыллаахха Р.А. Бурнашев аатынан Табага орто оскуолатын ситибиилээхтик бутэрбитим. Дьэ, ол кэннэ артыыс буолар багаМ байыан, Арктикатаабы култуура уонна ускуустуба институтугар дыраама уонна кийин артыыа идэги-гэр туттарсан кийрибитим.

ОРО эодэспиттэн ырыаба,

биллэр этэ. Уон биирис кылааска уерэнэ сырыттаапына, Табаба Чурапчытаабы физкультура уонна спорт институтугар волейболга кыргыттары хомуйабыт дьэн кэлбиттэрэ. Мин оччолорго мээчиктэн арахсыбаппын, билигп-гээнттэдиэри саамай себулуур дьарыгым. Кыл муччу спорка кийрэ сыспытым. Тутар хамыйыа кыбтэ "атын уерэххэ кийрбэтэххинэ, бийиэхэ хайаан да кэлээр" дьэн ынырбыта. Онон, култуурабар кийрбэтэхпинэ, спорка барыам дии санаабытым.

"Твос мааскаба" ситибиилээхтик кыттарбыт ийин, улуустан бастынгнары сымайдаан, Саха тыйаатырыгар испэктээк кердере илдээллэр дьэн буолла. Ол иннинэ тыа оболоро барахсаттар бэйэбит кулууппугар эрэ сылдыахтыыр буоллахпыт дии. Табабагтан Лариса дьэн кыыстыын барар буоллум. Дьэ, добоор. онно аан бастаан тыйаатыр дьэн дьикти .п'.u-uoov члпаккый йяяпын



утуе кун уулуссаба Табаба хореографтыыр Анатолий Бурнашеву керустубут. Дьэ уонна "баИаапыста, кемелес, бийэхэ унгуу уерэтэбит дьэбиттэрэ" ли-чн копластубут. Кийибит па-

атах тэпсэн олорон кэпсэттим. Ол кэннэ 16 Обо илпигэр кийрэн, артыыс буолар суолум айыллыбыта.

"Твос мааскаттан"

рисова "Удабаттар" испэктээгэр Уолумар уда'аны оонньообугум. Галина Тихоновалыын куускэ бэлэмнэнэн, испэктээкилбит бэрт урдук табымнаах ааспыта. Казан'на Татарстан национальнай тыйаатырын сыанатыгар, Японияба Токиотаабы мэдиссиинэ колледжын сыанатыгар уонна Москуба'а В.Мейерхольд тыйаатырыгар "Кыбыл кемус Мааскага" анаан оонньообуппунт.

— Олон-хого ооньуур дыраама ооньуурдаадыр чын-ха атын буолуохтаах... Буолаары буолан, омук дьонугар анаан.

— Биллэн турар, олонгобо ооньуур ураты буоллаба дии. Оруолгун тойугунан толоробун. Тойукка С.И. Борисова оскуолатын ааспыппынан кийн туттабын. Куустээх улэ тумугэр эрэ сатабылы ин'эринэбин. Устудьуоннуу сырыттаапытына "кылаасканы эрэ буолбакка, олохо курдук улуу айымныыны эмиэ аабын" дииллэр этэ. Олонгобо саха омугун муударайа, тылын баайа кистэнэ сытар. Ону арийар, аа'лар, толорор олус умсугутуулаах. Аны туран, олохо сахага хаанынан бэриллэр быыылаах. Хайдах эрэ, кийи дууИатыгар, ейугэр-санаатыгар судургутук кийрэн ингэр.

Омук дьоно олон-хону саха кийититтэн туох да итэбэлтэ суох, ОНН005ОР ордук ийийон олорон керер. Япония'а стажировкалана сылдьан, устудьуоннарга анаан оонньообуппунт. Дьопуон ыччата биер тынынын кербутэ! Оттон "Кыбыл кемус Мааскага" улаханлык долгуйан толорбуппунт. Саалаба тыйаатыр "аксакаалара" олорор буоллахтара дии. Оноуоха Степанида Ильинична "кыргыттаар. бэйэбит сыана'ытыгар ооньуур курдук толорук, долгуйуман-" дьэн эпиптэ. Бастаан сыанаба кийрэн

уонна ускуустуба эйгэтигэр куускэ сыстыбытым. Т050 диэ-тэххэ, биыги дьиз кэргэммит сурдээх айар куттаах. Again еттунэн бииргэ тервебуттэрэ бары ыллыллар. Э н э м мандолинала бэркэ оонньуура үһү. Эбэм сурдээх кэрэ дьубуннээх, дэриэбинэ сыанатыттан туспэт кыыс 050Т0 үһү. Ийэбин да ыллаабат диэбэппин. Дьизэнэн куруук Табалаа буолар тэрээбиннэргэ кыттар этибит. Эдьийийм Ариана ун-кууИутэ бэрдэ. Сурустарым бары ыллыллар. Бииргэ твревбуттэрэ бары ТабаБатаабы муусука оскуолатыгар уерэммит. Мин М.С. Белолобская салалтатынан тыйаатыр кылаа1тыгар умсугуйан уерэммитим. Маргарита Семеновна сатабыллаах сапайытынан тыйаатыр эйгэтигэр бастакы уктэлбин онпрбутум. Кыралаан испэктээк, сыан"ка бвботун туруорар этибит. Улуустаабы "Туос мааска", ереспубулукэтээби "Синяя птица" бэстибээллэргэ куруук кыттар этибит.

Тыйаатыры тута таптаабытым

- **Ньургуйаана, 044050 эн 050 эрдэххиттэн артыыс буолуом диэн сыал-соруку туруоруннабын~ дии...**

- Култуура эйгэтигэр сыйаннаах ИДЭБЭ туттарсарым

НьургуйаН" испэктээги туруорбуттара. Айаап Аммосов уонна Ирина Никифорова сурун оруолу толорбуттара. Кинилэр хайдахтаах курдук кырасыабайдарын, харахтара уоттанан оонньууларын бу баарды ейдубун. Ол кэннэ сэмээр испэр "мин кинилэр курдук буолуохпун бабарабын" диэн санаа кирибитэ.

Оччолорго артыыс уерэбин эхин ту1тууна улахан ейдебулум суох. "Култуура колледжыгар туттарсарым дуу?" диэн саныбын. Кылааска бииргэ уерэнэр кыИйым Марианна Громова "АГИКИга артыыс уерэбэ баар, онно туттарсыахха" диэбитигэр, дьэ "бабат!" диэтим. Хап-сабар малбын хомунан баран, уерэх туттарса киридим...

- **Тургутук кытаанах булохтаах... Хайдах аастын?**

- Билигин кэлэн санаатахпына, олус керудьуес эбит. Үс турдаах кастини аа1чыахтаахпын. Үс суустэн тахса 050 туттарса кэлбит этэ. БиИиэхэ "унжууну, тойугу, ырыаны, хоИоону, этюдтары бэлэмни СЫЛДЫН" диэтилэр. Биьиги кылаастан ус буолан туттарса сылдаабыт. Сиэттиспитинэн бары тэюгэ бэлэмнэнэбит. Эксээмэнгкэ кирибиппэр "тугу сатыгыный?" диэн ыйыттылар. Мин угэ, хоһоон аахпытым. Онтон иккис туурга анварбытын сыйыбыттара. Биир



ункуу туруоран бардыбыт. Аны мин уккууИут буолбатахпын. Оскуолава альмах кун уккуу Куруһуогар сьлдьыбытым уонна бырахпытым. Миэхэ кэлэн, "саатар, боростуэй собус хамсанылары уерэтиэххэ" диэн буолла. Эксээмэнттэ тийибитим, таайбыт курдук "чэ, уккуупээ" диэтилэр. Атын ogoflor муу-сука, кестуум бьелере. Мин буоллабына, турар бэйэм уонна паарка кэтэбэр уерэппит аыйах хамсаным эрэ. Быстыам дуо, сыана КЭТЭСИТТЭН "паара-паара-па-па" диэн ыллыы-ыллыыбын, суолтатыгар чороон тутан киирэ-киирэ уккуулээтим. Дьэ, тургутааччыларым кулэн **Тосо** бардылар! Онтон, "бээ, тохтоо! Мин хотугулуу уккуупээ" диэтилэр. Сака Таһаара-Таһаара уккуулээн сордоннум. Анарааккыларым "хоту улуус буолбатаһыг биллэр" дэстилэр. Дьэ, оннук курдук икис тууру аайан, салгыы А.С. Борисовтыын, Е.Н. Степановтыын

— Олоххо тыйаатырыгар хайдах кэлбиккиний?

— 2013 с. уерэхпин ситиьилээхтик бутэрбитим кэннэ, кууруспут оболорун ыкыран ыллылар. Биlпиги оччолорго дьупулуом улэбигигэр сакарар сатабылга "Евгений Онегины", маастарыстыбаҕа — "Олох дьэбэрэтин", пластиката — Р.Киплинг "Мауглитын" туруорбуппут уонна Никита Аржаков туруорбут "Дьикти саас" киинэтигэр кууруlтуан УИуллуппут. Хайдах эмэ гынан уруккуттан билэр Сахабыт тыйаатырыгар улэбэ киирэр туИунан саныыбыт. Худсэбиэт Павел Колесовы, Гаврил Менжаровы уонна миигин "аһһһ Ологпхо тыйаатырыгар баравыт" диэтилэр. Дьэ, ол курдук Олоххо тыйаатырын артыыИа буолан хааптым. Некуе сылыгар аан бастакы сурун оруолбун — С.И. Бо-

дуу, долгуйбуппутттан эбит дуу, мэйиим эргийэн ылбыта Онтон сынаба тахсан баран арыллан хаалбытым. Испэктэ экил кэмигэр керееччу баара суога биллибэт. Оннук иьийээ олонор кереллэр. Онтон тибэбээ ытыс тыаба ере хабылла туlтэ Кһһһ тыпынан сатаан эпэпт энэр гизтикэтэ кутуллар. Ол кэнн кириитиктэр "Олоххо тыйаатыр" диэн ураты суоллаах-иистээ олус наадалаах эбит! Ону кэмигэр ейдеебуккут хай^аллаах салгыы иннигитдиэки айаннаак диэбиттэрэ.

— Аны туран, эн киинэлэмиз оонньуугун. Хайата орудук чугайый?

— Устудьуннуу сылдьан "Детсаат" айар белех ыкырытына "Арай биирдэ" КИИНЭЭ аан бастаан оонньообутум. Ол кэнн "Дьикти сааска" — Света, "Айы Уолугар" Сардаана оруоллары толорбутум. Бу сайын Илья Портнягин "Кэрэл" дырааматыга УИулуннум. Улахан уопута суох сака саьалаан эрэр артыыбуоларым быьытынан, КИИНЭЭ эбэтэр тыйаатырга оонньуур чугайы суох буолуорун сыана быьан этэ кыабым суох. Арай миэхэ хайаатыгар да оонньурум дуоИуйуун авалар диэн этиэхпин сеп.

— Инники тоух былааннааххыный? Бэйэбин аны уончаны сылынан хайдах керелунуй?

— Улэ чаабынан эттэххэ, б ахсынньы ыйга Кытайга "Кюнсю" тыйаатырыгар "Пионова беседка" диэн кытай норуотун кылаассыка айымньыты кердэрүехтээхпит. Онон куустээ бэлэмнэнии бара турар. "Кюнсю" тыйаатыра "Дьулуруйа Ньургун Боотуру" туруоруохтаах Инникини тымтыктанан кербуу суох эрэри, аны уонча сылына себул уур улэбэр тустаах миэстэбин булбут кийи бэрт буолоу этэ.

Оттон туге олохпор, холоонноох доборбун керсен, кыыс о5анапын толорон, кийи сизиринэ олорбут Кһһһ дии саныыбын.

Дмитрий ИВАНОВ
сЭИэргэстэ

